

LES APORTACIONS DE JOAN FUSTER AL PERIODISME

JOSEP MARIA CASASÚS I GURI

Joan Fuster i Ortells (Sueca, País Valencià, 1922-1992) és l'assagista català més important de la segona meitat del segle xx, i alhora el que més va contribuir a dignificar l'article en la premsa catalana. La figura de Joan Fuster només té un paral·lel, dins d'aquest segle que s'acaba, en l'obra del periodista Josep Pla, de qui el valencià va fer, precisament, el primer gran estudi aprofundit en l'extensa introducció a *El quadern gris* (1965). Hi ha, però, unes diferències notables entre els dos escriptors esmentats, pel que fa, si més no, al seu vessant periodístic.

Josep Pla va desplegar el seu dilatat exercici del periodisme mitjançant diversos gèneres (reportatge, crònica, semblança, informe, enquesta, entreviu, crítica, article, fins i tot gasetilla), la qual cosa, pel seu abast i per la circumstancialitat inherent, conforma una periodística molt rica, però certament desigual.

Joan Fuster, en canvi, va exercir un articulisme més lligat a una obra de pensament. L'articulística fusteriana és, sobretot, un periodisme d'idees, un periodisme concebut com una de les dimensions fonamentals del seu assagisme integral.

Si bé és cert que en Pla hi havia també la tradició de l'assagisme humanístic a la manera de Montaigne, cal advertir que el seu periodisme era més aviat de fets reals i d'observació òbvia de la realitat que no pas d'idees. Pla fou un periodista més complet, en el sentit modern de l'ofici. Fuster, no cal dir-ho, fou més intel·lectual.

En Fuster hi ha una elaboració teòrica més personal, de recerca especulativa, hereva de la tradició recent de la *Notícia de Catalunya* de Vicens Vives i de les tradicions foranes del Renaixement continental, però també de la gran articulística anglesa del set-cents, la dels Addison i Steele de *The Tatler* i *The Spectator*.

No hem d'oblidar que des que es va decidir a professionalitzar-se com a escriptor, Fuster ho va fer, justament, com a periodista. L'any 1944 va

escriure el seu primer article en català i col·laborà en l'almanac del diari *Las Provincias*. Des del 1946 fins al 1956 va codirigir la revista *Verbo*, on va escriure, en castellà, articles de contingut eminentment literari.

Les condicions de l'ofici d'escriure en aquesta època nostra imposaren que la professionalització de Fuster, com la de Pla, hagués de passar, gairebé necessàriament, pel periodisme. L'autor valencià ho argumentà molt bé, a propòsit de Pla, justament quan va escriure les esplèndides «Notes per a una introducció a l'estudi de Josep Pla» que obren l'edició d'*El quadern gris*. Fuster, amb aquest text, fou el primer estudiós que va afirmar que Pla era, per damunt de tot, un periodista.

És hora d'admetre que els nous estudis de periodística catalana, orientats a avaluar l'obra dels nostres autors des d'aquesta nova perspectiva, són deutors d'aquest primer estudi planià de Fuster; com ho són, també, de la seva extraordinària síntesi d'història crítica intitulada *Literatura catalana contemporània* (1971), la qual conté moltes observacions afinades sobre l'exercici del periodisme i sobre l'obra dels periodistes. Aquesta és una de les raons concretes —si no la raó principal— per la qual Joan Fuster fou nomenat membre d'honor de la Societat Catalana de Comunicació per acord unànimе d'aquesta entitat acadèmica, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, institució de la qual ell ja era membre numerari.

L'any 1952 Joan Fuster va iniciar, en el diari *Levante*, de València, la seva intensa carrera d'articulista de premsa diària, carrera que el portaria a col·laborar, en castellà, en periòdics editats a Barcelona (*El Correo Catalán*, *Destino*, *Tele/Exprés*, *La Vanguardia*) i a Madrid (*Informaciones*, *Abc*), i en revistes catalanes com *Serra d'Or*, *El Món* i *El Temps*.

Tot i que *El descrèdit de la realitat* (1955) fou el primer llibre que Fuster va publicar com a assagista, la seva obra cadbal —aquella que marcaria època i el faria popular entre els lectors catalans— fou *Nosaltres els valencians* (1962). La recepció d'aquest treball fou molt positiva, com ho prova el fet de l'abundor d'emocions a favor i en contra que va desvetllar.

La mina del «fet valencià» i d'una nova consciència pancatalana, que aquella obra fusteriana destapava, era gairebé inestroncable. Ell mateix li va donar continuïtat en una munió d'articles, després aplegats en llibres successius, que tractaven la qüestió des de perspectives que només quedaren apuntades en el primer assaig. Una d'elles era la política.

Pertanyen a aquest cicle polític, predominant en la seva obra periodística, dos llibres que no són res més que aplecs d'articles. Són dues obres que han esdevingut eines valuoses per a l'ensenyament del periodisme, pel fet de contenir peces articulístiques que són autèntics models en el gènere.

La primera, de 1976, és *Un país sense política (reflexions valencianes)* (Barcelona, Edicions de La Magrana), llibre que recull articles publicats en la revista *Serra d'Or* durant els anys 1960, 1961, 1971 i 1972. La segona obra esmentada és la intitolada *Destinat (sobretot) a valencians* (València, 1979). Es tracta d'un aplec d'articles publicats a diversos periòdics durant molts anys: *Revista de Catalunya* (1967), *Avui* (1976), *La Vanguardia* (1976, 1977, 1978), *Serra d'Or* (1978), *Valencia Semanal* (1978) i *Canigó* (1978). En aquesta obra, editada per Eliseu Climent, hom va conservar els textos en la seva versió primigènia, solució que ens permet conèixer l'articulisme de Fuster en les dues llengües que emprava com a periodista: la catalana i la castellana.

Alguns caires de la prosa periodística de Joan Fuster tenien un paral·lel en l'articulística dels seu amic —i director durant molts anys— Manuel Ibáñez Escofet. En els anys del *Tele/Exprés* vaig tenir la sort d'assistir a les tertúlies improvisades a la redacció o a l'hora de dinar quan Fuster venia a Barcelona, i goso assegurar que les afinitats en l'estil, tan incisiu, i en l'adjectivació suggerent i precisa (fórmules que revelen potser les comunes arrels planianes d'Ibáñez i Fuster), anaven parelles a d'altres afinitats de tarannà i de capteniment entre els dos periodistes, com eren, per exemple, l'enginy i l'agudesa en la conversa espontània.

Al meu modest entendre, Fuster no ha deixat deixebles. No s'atalaia avui en llengua catalana un assagista tan gran i, menys encara, que sigui alhora capaç de desplegar un articulisme tan precís, documentat, incisiu i atent a l'actualitat.

No podem negligir, finalment, la dimensió política de la majoria d'articles de Fuster, peculiaritat que els diferencia de l'obra periodística de contemporanis seus com Néstor Luján i Joan Perucho. Amb ells compartia només una certa veta erudita.

Ultra les consideracions respecte a l'estil del seu periodisme i respecte a les seves aportacions als estudis de periodística, el periodisme de Fuster és, si més no, una mostra reeixida d'una periodística al servei generós d'un valencianisme inconformista i inquiet, vinculat, d'altra banda, a una idea unitària de les terres de parla catalana i, en definitiva, a la proposta, sempre discutida, de la noció de Països Catalans, noció que ell va contribuir a escampar des de la seva autoritat intel·lectual i des de la seva sòlida capacitat d'articulista penetrant, documentat i magistralment persuasiu.